

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ У ГАЛИЧИНІ В ОЦІНЦІ ІВАНА ФРАНКА

На основі Франкових творів у статті проведено дослідження стану соціально-економічних відносин у минулому в Галичині. При цьому сконцентровано увагу на: оцінку і значення землі, рівень життя галицького селянина, результати ведення сільського господарства тощо. Всі ці процеси тісно взаємозв'язані із станом розвитку аграрних відносин в умовах сьогодення, що є актуальним для сучасного подальшого реформування аграрного виробництва в Україні.

Ключові слова: *Іван Франко, Галичина, соціально-економічні відносини, земля, селянин, реформи, аграрне виробництво.*

Постановка проблеми. Суть постановки проблеми полягає в тому, щоб привернути увагу наших сучасників до цінного історичного нашого минулого щодо стану соціально-економічних відносин, що відображені у працях вітчизняних видатних особистостей, важливе місце серед яких займає економічна спадщина І. Франка. Франковий період творчості (друга половина XIX і початок XX століття) і сучасний період (кінець XX і початок XXI століття) має багато як спільних, так і відмінних ознак. При цьому зауважимо, що перших значно більше, ніж других. У ці періоди проходили і проходять зараз глобальні перетворення у різних сферах суспільних відносин. Так, зокрема, минулі століття були характерними тим, що на уламках феодального ладу формувалася новий капіталістичний устрій. В сьогоденні іде зворотній процес – перехід від соціалізму до капіталізму. Отже, І. Франко жив при капіталізмі і цілком закономірно, що він відображав особливості формування цього ладу у своїх творах. Ми, у свою чергу, прямуємо у сфери капіталістичних відносин. Із цього приводу цілком об'єктивно постає необхідність у деталізованому дослідженні Франкових творів, де відображено соціально-економічні відносини того ладу, який формується у нас в умовах сьогодення. Такими чином, тут проявляється діалектичний взаємозв'язок поколінь – минулих і сучасних. Ось саме ці важливі складові і визначають суть постановки проблеми та актуальність її вирішення як в умовах сьогодення, так і на перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як у минулому, так і в сучасних умовах спадщину І. Франка у більшій мірі досліджували з позиції його літературної діяльності і менше приділяли уваги дослідженню, скажімо, його економічних творів. І саме тому, в умовах сьогодення його потомки переважно його сприймають як відомого літературного діяча. Однак майже поза увагою залишається його діяльність, як глибоко обізнаного із життєвими умовами народу економіста. Про це свідчать об'єми публікацій Франкових дослідників – про письменницьку діяльність значно більше, ніж про цінну його спадщину економічного спрямування. Серед науковців, які досліджували його економічні твори, слід виділити таких, як: С.М. Злупко, М. Павлишенко, В. Гвоздовський, І. Костирко, В. Дієсперов, А. Ващишин, М. Шульський [1-9] та інші.

Дослідження названих і неназваних авторів економічних праць І. Франка не охоплює весь спектр проблем, що він підняв і висвітлив у своїх творах. Перш за все це відноситься до питань соціально-економічного характеру. Саме це все в комплексі вимагає подальшого дослідження багатой Франкової економічної спадщини з метою використання його цінних напрацювань у сучасних процесах реформування вітчизняної економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Невдачі реформувань різних сфер соціально-економічних відносин, що почались в кінці минулого століття в Україні, обумовлені впливом цілого комплексу факторів, важливими серед яких є те, що мало було звернуто уваги на історичне минуле нашого народу. Адже у суспільному розвитку будь-яких історичних періодів існує об'єктивна закономірність – для досягнення результативних перетворень у сучасних умовах, тим більше у майбутньому, необхідно врахувати все те, що накопили минулі покоління. Ось ця знаменита тріада: минуле - сучасне – майбутнє пронизує всі без виключення сфери суспільних відносин. Неврахування її об'єктивної дії у суспільстві приводить до невдач у процесах реформування. Сьогоднішній соціально-економічний стан розвитку суспільства у нашій державі є наглядним тому підтвердженням.

Наші видатні вітчизняні особистості в минулому залишили нам, їх нащадкам, цінну творчу спадщину про стан розвитку різних сфер суспільних відносин того періоду, в якому вони жили і творили. Більше того, вони не тільки констатували факти, а вказували, як найбільш результативніше вирішувати ті чи інші соціальні проблеми. Однак, на превеликий жаль, наші реформатори і проводирі майже не звертали уваги на цінні надбання минулих поколінь. І саме тому в сьогоднішніх умовах ми повинні надолужувати і враховувати у своїх діях те, що не було враховано в умовах сучасних реформувань суспільних відносин. А для цього, як відомо, необхідно вивчати спадщину, що залишили нам наші відомі особистості минулого, серед яких значне місце займає постать І. Франка і його твори, особливо економічного спрямування.

Без минулого не має сучасного, а без сучасного неможливо спрогнозувати майбутнє. Якщо ми хочемо відновити капіталістичні відносини в умовах сьогодення (до 17 вересня 1939 р. на території Західної України був капіталістичний устрій) і уявити собі, які вони будуть в сучасних умовах, слід досліджувати як економічні праці І. Франка, так і інших визначних діячів минулого. Саме на ці невирішені проблеми при здійсненні реформувань у сучасних умовах і передбачено звернути особливу увагу в процесах здійснення дослідження за даною темою.

Формування цілей статті. Формування мети статті впливає із поставлених завдань щодо висвітлення обраної теми дослідження. В сучасних умовах, як показують результати здійснення реформ у різних сферах суспільних відносин, важливо не тільки проводити корінні перетворення виключно з позиції сьогодення, але враховувати минуле у розвитку суспільства. З огляду на це суть постановки завдань полягає в тому, щоб провести дослідження економічної спадщини І. Франка, в якій відображено соціально-економічні відносини при формуванні в тодішніх умовах капіталістичного ладу, до якого прямує сьогодні Україна. При цьому звернути увагу як на негативі, так і позитивні характерні особливості капіталізму. І все позитивне, що було у минулому, слід використати в умовах сьогодення з врахуванням сучасних реалій у розвитку суспільних відносин. Це по-перше. А по-друге, не допустити помилок і прорахунків при подальшому реформуванні різних складових суспільного розвитку. Тобто цінне використати, а те, що пригальмовує функціонування соціально-економічних відносин, відкинути.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш, ніж приступити до викладу матеріалів дослідження, слід з'ясувати основні терміни, що передбачено використати у запропонованій статті. Це, зокрема, поняття «соціально-економічні відносини». В економічній літературі поняття «соціальний» означає: «1) пов'язаний з життям і стосунками людей у суспільстві; суспільний; 2) який має на меті зміну суспільних виробничих відносин» [10, с. 239]. Економічні відносини трактуються, як «сукупність відносин між людьми у процесі виробництва матеріальних і духовних благ та їх привласнення в усіх сферах відтворення (безпосередньому виробництві, розподілі, обміні та споживанні)» [11, с. 471]. Під відносинами розуміється: «форма зв'язків, яка належить до стосунків між людьми. Форми відносин відповідають формам діяльності» [12, с. 107]. Отже, дані визначення відображають ті основні складові, що забезпечують земне існування людини та її

життєдіяльність. Саме в таких аспектах представлені соціально-економічні відносини у працях І. Франка і саме із таких позицій ми будемо проводити дослідження їх функціонування.

І. Франко, як відомо, народився у Галичині. Тут пройшло його дитинство, юність і зрілість. Саме тут він сформувався, як видатна особистість. З часом він про галицький край скаже так: «не знаю, чи є на світі край, багатий в історичні і допотопні пам'ятки, як наша любима Галиція...» [13, с. 424]. І. Франко у своїх творах деталізовано описав галицький край у всьому його розмаїті як у прозі, так і у віршованій формах вираження реальної дійсності. Не будемо деталізовано викладати все те, що є у Франкових творах про Галичину, лише відзначимо, що її територія, що входила до складу Австро-Угорської імперії, займала значну територію, яка становила 78, 5 тис. кв. км., а, скажімо, Австрія у сьогоdnішніх вимірах складає 83,9; Угорщина – 93,0 і Чехія – 78,9 тис. кв. км. Поряд з цим, слід відмітити, що за результатами досліджень І. Франка Галичина мала найвищу густоту населення у Європі в розрахунку на один кв. км.

У сучасних умовах галицький край в Україні представлено територіями трьох областей: Львівської, Івано-Франківської і Тернопільської, площа яких складає 54,4 тис. кв. км. Це становить 69,3% її колишнього територіального простору, решта території в результаті поділів і розподілів, що відбулись у ХХ столітті, залишилась за межами нашої держави.

У період, коли жив і творив І. Франко, Галичина була аграрним краєм, промисловість тільки-що зароджувалася. Отож, сільське населення становило біля 80% всіх жителів Галичини. Виходячи з цього І. Франко стверджує, «що 80 процентів того сільського і містечкового населення займається рільництвом і живе з землі...»[16, с.15]. А «рільний край – є бідний край» – так сказав відомий економіст В. Навроцький (1847-1882), праці якого високо цінував і використовував при дослідженні соціально-економічних відносин у Галичині

І. Франко.

Таким чином, із висловлювань Великого Каменяра і твердженнями В. Навроцького, галицький край був сільськогосподарським бідним краєм. І цілком закономірно, що І. Франко у своїй економічній спадщині залишив нам багато творів, що присвячені життю саме селянства і нелегкій його долі. Саме на прикладі цієї верстви населення Галичини ми проведемо дослідження з наведеної вище тематики.

Основою аграрного виробництва є, як відомо, земля, яка дарована людству Всевишнім для забезпечення свого існування. У творах І. Франка можна знайти багато крилатих висловлювань про цей найголовніший засіб виробництва матеріальних благ для людини. Вибрані цитати щодо ролі і цінності землі із творів І. Франка представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Висловлювання І. Франка про землю

№ п/п	Цитати про землю із Франкових творів
1	Земля, моя всеплодющая мати
2	Земля, на якій жиє якийсь народ, являється підставою його життя
3	Земля – головне джерело всіх дібр, а хто посідає землю, той посідає також оселених на ній людей
4	Земля – то основа всякої продуктивної праці
5	Земля, як спільна мати людського роду, як кормителька не тільки минулих і теперішніх, але також будущих поколінь повинна бути вдержувана та загально загосподарьована так, аби справді не ставалося не здібна до прокормлювання тих поколінь
6	Земля така, як вона є, то не голий дар природи, то витвір величезної тисячолітньої людської праці, вона, як то кажеться, управлена потом і кров'ю тисячних людських

	покоління
7	І справді, земля, це річ і остаточна ціль, до якої зводиться все
8	Земля ніколи не гине, вона ніколи не може перемінитися в приязнь
9	Щоби вся земля з лісами і пасовиськами, ріками й озерами належала до тих громад, котрі на них працюють
10	Земля – це майже одинокі мірило для оцінки етичної та суспільної вартості серед селян
11	Земля – це головна основа добробуту й поступу не лише теперішніх, але й майбутніх поколінь

Він надавав великого значення землі, називаючи її «всеплодющою матір'ю», «головним джерелом всіх дібр», «основою всякої продуктивної праці», «кормителькою не тільки минулих і теперішніх, але також майбутніх поколінь», «головною основою добробуту й поступу» тощо. Хіба ці, геніально сказані слова, не можуть зрівнятися із відомими словами англійського економіста Вільяма Петті: «Труд батько й найактивніший принцип багатства, земля - його мати» [15, с. 717]. Цей афоризм В. Петті цитувався досить часто як за колишньої системи, так і поширений в умовах сьогодення. І це, зауважимо, висловлювання заслуговує того, щоб його не забували потомки. Проте, на жаль, мало використовуються Франкові слова, сказані про землю. З цього приводу скажемо, що слід чуже цінувати і своє, рідне не залишати поза увагою.

У сьогоднішніх умовах інтенсивно розвиваються процеси щодо ринку землі. І. Франко не був прихильником приватної форми власності на землю, вважаючи, що: «Земля, на якій живе народ, повинна бути збірною власністю всього того народу». До цих слів Великого Каменяра варто прислухатися його потомкам в умовах сьогодення при подальшому проведенні земельної реформи.

Соціально-економічні умови життя населення Галичини І. Франко описав у багатьох творах, особливо виділяється серед них його праця «Галицький селянин», що була надрукована у 1897 р. У цьому творі у деталізованих формах відображено життя галицького селянина. Увесь матеріал даної публікації не представляється можливим представити у цій статті, однак головні її складові наведено у таблиці 2. Для унаочнення суті Франкового твору використано діалогову форму представлення його матеріалу у табличному вираженні. Методичні підходи, що використані при цьому, полягають у тому, що зліва у таблиці нами сформовано питання, а з права – відповіді на них словами Франкового тексту.

Задумуючи даний твір, І. Франко обміркував, який йому вибрати шлях для викладу матеріалу про галицького селянина. Ось, що він писав з цього приводу: «Я довго міркував над тим, як мені розповісти про становище галицького селянства. На вибір два шляхи: чисто статистичний, що сприймається на цифри і чисто описовий, що змальовує звичаї та людей. Я вирішив скористатися другим» [14, с. 502]. Зі свого боку додамо, що детально аналізуючи Франкову статтю можна пересвідчитися в тому, що йому все-таки прийшлося використати цифрові статистичні дані, що підсилило деякі його твердження про соціально-економічний стан галицького селянства в кінці XIX століття.

Можна у повній мірі погодитися із І. Франком у тому, що тема галицького селянина не є новою. Досліджуючи праці багатьох діячів минулого можна пересвідчитись, що в їх творах представлено життя галицького села, що вказує на правоту Франкового твердження. Одночасно зауважимо, що умови, звичаї і традиції життя будь-якої верстви населення є настільки багатогранні, що відобразити їх у повному обсязі одному досліднику чи навіть групі практично не можливо. Більше, того життєві процеси не є застиглими формами існування людства, вони постійно і динамічно змінюються під впливом умов зовнішнього і внутрішнього середовища. І це об'єктивний закон діалектичного розвитку суспільних відносин.

Характерні риси селянства Галичини та його життєві умови
[14, с. 501-506]

№	Поставленні нами питання	Відповіді словами Франкового тексту
1	Чим характерна тема про галицького селянина?	Галицький селянин – тема ця неприємна. Одначе досить нова. Відомості про його існування здавна ширяться в Європі, у повітрі носяться якісь чутки про його спосіб життя і вдачу, але формально відкрито його для Європи лише в останні роки
2	Що змусило селянина покидати рідні місця?	Злидні вижбурнули тисячі екземплярів цієї людської подоби з її старих гнізд; вони прокинулись і розбіглися в цивілізованому світі з вантажем свого убогого існування
3	Яким представився галицький селянин перед Європою?	Це був справжній селянин, не парадний, як його раніше скрізь показували. І вигляд у цього злиденного, винищеного, занедбаного класу людей повністю відповідав тому, щоб розбудити живіший інтерес до його барлогу, до його розплодових звичаїв
4	Хто сформував галицького селянина таким, а не іншим?	Таким його створили пануючі в Галичині економічні, соціальні, політичні й національні відносини, створив історичний розвиток, звичаї і погляди всього суспільства
5	Як харчуються галицькі селяни?	Що їдять галицькі селяни? Найбільш поширена думка, що селянин годується продуктами власного господарства. До деякої міри це правда, але не зовсім. Хоч селянин відгодовує тварин і птицю, однак м'ясо тварин і птиці тільки в найрідших випадках з'являється на його столі
6	Як одіваються селяни?	Зазначу, що влітку вся сім'я ходить звичайно боса, а на зиму часто має один кожух та дві пари чобіт, так що лише відповідна кількість членів сім'ї може вийти з хати. Діти, як правило, не мають взуття, до школи ходять літом босі, а зимою зовсім не ходять до школи або взуваються у чоботи старших домочадців
7	Як збільшується населення в Галичині?	З 1879 р. по 1888 р. кількість шлюбів у Галичині зросла на 10000, отже, пересічно збільшується на 1000 щороку. Кількість народження дітей в ті роки зросла на 16000, значить, щорічно народжуються на півтори тисячі дітей більше, ніж в попередні роки
8	Що є причиною великої смертності населення в Галичині?	Є малий опір організму, отже, голод і нужда. Посол Щепановський сказав правду, коли висловив і обґрунтував страшну думку, що в Галичині щороку вмирає голодною смертю 50000 людей
9	Хто є багатим у галицькому селі?	Крім пароха, багатими в селі вважаються ще й давні панські слуги, що від своїх панів перед 1848 роком одержали більше землі, тобто 2 або 4 селянські наділи

Звернемось до матеріалів таблиці 2. Три перші поставлені питання нами і відповіді на них словами Франкового тексту дають можливість констатувати про важке становище галицького селянства. До цих висловлювань І. Франка додамо його текст, який залишився за межами матеріалів даної таблиці, однак доповнює його суть. Отож: «Примітивні у своїх життєвих звичках, брудні, безпомічні, як діти, не маючи уявлення про існування цивілізованих установ і форми поведінки, прибиті рабським підлабузництвом кожному чужинцеві і жалюгідні у своїй забитості і зневірі» [14, с. 501]. Вчитуючись у ці

душепроникаючі слова, цілком закономірно постає питання: чому галицький селянин сформувався саме таким, а не інакшим? Відповідь на це дає сам І. Франко: «Таким його створили пануючі в Галичині економічні, соціальні, політичні й національні відносини, створив історичний розвиток, звичаї, погляди всього суспільства» [14, с. 502]. Отже, не селяни винні в тому, що вони такі є і в такому становищі знаходяться, а те панівне середовище, яке стоїть над ними і біля них.

Поряд з цим у даному творі І. Франко у деталізованій формі представив нам матеріали щодо: харчування галичан («галицький селянин їсть тільки половину того, що європейський робітник» [14, с. 505]); їхніх хат («малі, ледве з півкватратного метра віконця ніколи не відчиняються і пропускають мізерну кількість світла» [14, с. 503]); одягу («влітку вся сім'я ходить звичайно боса, а на зиму часто має один кожух та дві пари чобіт, так що лише відповідна кількість членів сім'ї може вийти з хати» [14, с. 505]); щільності населення («Галичина – це один з найгустіше заселених країв Європи. Саме щодо його густоти ніякий європейський край не зрівняється з Галичиною» [14, с. 508]). Це далеко неповний перелік всіх тих специфічних особливостей, що характеризують соціально-економічні відносини у галицькому краї, які відображені як у досліджуваному, так і в інших творах Великого Каменяра.

Поряд з цим варто зауважити, що І. Франко не тільки констатує факти суспільних відносин у Галичині, а підтверджує їх конкретними статистичними даними. Так, зокрема, досліджуючи демографічний стан галицького краю він приходиться до висновку, «що чим гірше людині ведеться, тим більше вона відчуває в собі сили до активного розмноження» [14, с. 506]. І ці процеси підтверджує конкретним цифровим матеріалом: «З 1879 по 1888 р. кількість шлюбів у Галичині зросла на 10 000, отже, пересічно збільшується на 1000 щороку. Кількість народжень дітей в ті роки зросла на 16 000, значить щорічно народжується на півтори тисячі дітей більше, ніж в попередні роки. І можна вважати за чудо, що – смертність при цьому не збільшилась» [14, с. 505]. Разом з тим І. Франко підкреслює, що смертність у Галичині, «як і раніше, жахливо велика». У підтвердження сказаного він використав матеріали досліджень польського економіста С. Щепановського, в яких вказується, «що в Галичині щороку вмирає голодною смертю 50 000 людей» [14, с. 506]. Дійсно ця цифра вражаюча і жахлива, що вказує на злиденне життя галичан.

Щодо ведення селянської господарки, яка була основою для існування сільських жителів. І. Франко охарактеризовував її розвиток і вказав, що результати господарювання є досить низькі у порівнянні з іншими складовими територіями Австро-Угорської імперії. Зокрема, співставляючи показники розвитку зернового господарства у Галичині з його розвитком у Чехії, він приходиться до висновку, «що галицький селянин не є небезпечним конкурентом у галузі продукування збіжжя» [14, с. 507]. Зі свого боку додамо, що низька конкурентоспроможність характерна не тільки для «галузі продукування збіжжя», але і для інших галузей аграрного виробництва. І це, до речі нагадати, відображено на сторінках його праць. Так, зокрема, він вказує, «що більше як 50 проц. селян у Галичині взагалі не мають великої худоби, а інші мають лише карликові коні і таку рогату худобу, що відповідає своєю здатністю до праці і продуктивністю молока та гною ледве третині європейської худоби» [14, с. 508].

Ці твердження І. Франко ілюструє конкурентними цифрами продуктивності тварин у своїй праці «Злидні Галичини в цифрах». Наведемо деяку цифрову інформацію із цього твору: «...галицька худоба найгірше відгодована й має найменшу вагу. Середня вага галицького вола, пригнаного до Відня, дорівнює 340 кілограмам, а свині - 40 кілограмам, тоді як у Франції середня вага вола дорівнює 500, а свині - 116 кг, а в Англії та вага ще більша. Так само і з коровами; середній надій молока в Англії або Бельгії – 2000 літрів на рік, а в Галичині – 650 літрів» [16, с. 17]. Цими показниками діяльності галицьких господарств не вичерпуються результати господарювання селян. Вони представлені у різних творах І. Франка досить об'ємно, у значному їх переліку та детальному аналізі. Ця цифрова інформація дає цілком об'єктивні підстави стверджувати, що конкурентоспроможність

аграрної продукції, виробленої у галицькій сільській господарці, була досить низькою і вона, безумовно, не могла конкурувати на рівних умовах на європейських ринках того часу. У сьогоднішніх умовах, хоча умови виробництва змінилися, проте негативні тенденції, на жаль, збереглися.

Такий стан соціально-економічних відносин у Галичині в період, коли жив і творив І. Франко, обумовлював відсталість розвитку галицького краю у порівнянні з розвиненими країнами Західної Європи. Не подолані основні причини відставання вітчизняного рівня розвитку суспільних відносин в умовах сьогодення. Наша держава і надалі відстає від розвинених країн Європи, хоча є настирливе бажання наблизитись до рівня розвитку європейських народів. Наміри і прагнення є благородні, однак реальна дійсність є гальмівним чинником їх здійснення.

І. Франко ще у далекому 1888 р. виявив основні причини занедбаності галицького краю, його відсталості, що значно гальмувало наближення Галичини до розвинених європейських країн. Серед причин він виділив духовні і економічні. Тому для порятунку, вважав він, можуть бути використані частково духовні, моральні й економічні. Особливу увагу при цьому звернуто на економічні чинники, цифрові показники яких доводять: «якщо іноді ми й наблизились до цивілізованих народів Західної Європи, то це наближення було скоріше зовнішнє, ніж внутрішнє. Ми засвоїли потреби й подобу цивілізації, а не її силу і творчість. Працюємо з нездарністю варварів, а маємо смаки і потреби європейські» [16, с. 26]. Ось так, досить жорстоко, однак об'єктивно, дещо принизливо, проте справедливо охарактеризував тодішні соціально-економічні відносини у Галичині І. Франко. Як у краплі води відображають сьогоднішні реалії в Україні і тому сказані ним слова є актуальні для умов сьогодення, адже ми, нащадки Великого Каменяра, прагнемо прилучитися до європейських народів, досягти такий рівень життя, як у них. Однак, на превеликий жаль, у сучасних умовах не подолані, вказані І. Франком ще у кінці ХІХ століття, основні причини, що гальмують європейський вектор руху нашої держави.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна констатувати про те, що І. Франко у досить деталізованих формах відобразив важкі соціально-економічні відносини в Галичині у своїх творах. Його глибока обізнаність із життям населення галицького краю була обумовлена тим, що він був «галицьким селянським сином і водночас освіченим пролетарієм – це для об'єктивності дійсно тверда скеля» [14, с. 512]. Так він писав, таким він був на протязі всього свого життя. Матеріали даної публікації є тому підтвердженням.

Цінними Франкові результати досліджень як для умов сьогодення, так і для майбутніх поколінь є тим, що в них не тільки констатовано умови соціально-економічних відносин населення Галичини, але наводяться конкретні цифри, що підтверджують важке життя галичан. Більше того, його пророчі слова щодо наближення нашого народу до народів західноєвропейських держав є актуальними для України в умовах сьогодення. Адже ми прагнемо вступити в європейські структури, однак наша відсталість, яка була характерна для Франкового періоду, не подолана і сьогодні. У значній мірі це обумовлено тим, що наше покоління діє не завжди з врахуванням наслідків діяльності наших відомих попередників, важливе місце серед яких займає І. Франко. Отже, слід пам'ятати, що без минулого не має результативного сучасного і тим більше майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Злупко С. Іван Франко і економічна думка світу / С. Злупко. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2006. – 413 с.
2. Злупко С. Наукові діалоги / С. Злупко. – Львів: Тріада плюс, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2005. – 704 с.
3. Павлишенко М. Іван Франко про майбутнє та сучасність / М. Павлишенко // Віче, 2007. – № 21 – 22. – С. 21 – 23.
4. Гвоздовський В. Геніальний провидець національно-державного творення України / В. Гвоздовський // Персонал. – 2006. – № 9. – С. 4 - 7.

5. Костирко І.І. Франко – економіст у контексті сучасних трансформаційних процесів в Україні / І.І. Костирко // Вісник Львів. держ. агроуніверситету. – 2006. – № 13. – С. 155-163.
6. Дієсперов В. Іван Франко і аграрна економіка. Про економічні погляди І. Франка / І. Франко // Економіка України. – 2006. – № 5. – С. 56-63.
7. Ващишин А. Іван Франко / А. Ващишин // Українські кооператори. Історичні нариси. Книга 1. – Львів: Вид-во «Укоосвіта» Львівської комерційної академії, 1999. – 456 с.
8. Шульський М.Г. Еміграція в оцінці Івана Франка [Текст]: монографія / М.Г. Шульський. – Львів: СПОЛОМ, 2011. – 328 с.
9. Шульський М.Г. Сила землі у творчості Івана Франка / Розвиток сільських територій. Земельна реформа / Зб. наук. праць / М.Г. Шульський // За ред. П. Музики. – Львів: СПОЛОМ, 2012. – С. 249 – 257.
10. Сліпушко О.М. Політичний і фінансово-економічний словник / О.М. Сліпушко. – К.: Видавництво «Криниця», 1999. – 390 с.
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т 1 / Редкол. С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
12. Фінансовий словник – довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П.Т. Саблук, В. М. Скупий та ін.; За ред. М.Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.
13. Франко І. Смаргонська академія (Археологічна опись старелюба, рукопись) / І. Франко// Зібр. творів: у 50 т. Т.16. - К.: Наук. думка, 1978.
14. Франко І. Галицький селянин / І. Франко // Зібр. творів: у 50 т. Т.44, кн.. 2: Економічні праці (1888-1907). – К.: Наук. думка, 1985. – С. 501-512.
15. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол., С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с.
16. Франко І. «Злидні Галичини в цифрах» / І. Франко// Зібр. творів: у 50 т. Т. 44, кн.. 2: Економічні праці (1888-1907). – К.: Наук. думка, 1985. – С. 11-35.

ШУЛЬСКИЙ Н.Г. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В ГАЛИЦИИ В ОЦЕНКЕ ИВАНА ФРАНКО

На основе Франковых произведений в статье проведено исследование состояния социально-экономических отношений в прошлом в Галиции. При этом сконцентрировано внимание на: оценку и значение земли, уровень жизни галицкого крестьянина, результаты ведения крестьянского хозяйства и т.д. Все эти процессы тесно взаимосвязаны и с состоянием развития аграрных отношений в условиях сегодняшнего дня, что является актуальным для современного дальнейшего реформирования аграрного производства в Украине.

Ключевые слова: Иван Франко, Галиция, социально-экономические отношения, земля, крестьянин, реформы, аграрное производство.

SHULSKYY M.G. SOCIO-ECONOMIC RELATIONS IN GALICIA IN THE ASSESSMENT OF IVAN FRANKO

Based Franko works in the article the study of socio-economic relations in the past in Galicia. This focused attention on: the assessment and the value of land, living Galician peasant, the results of the peasant mistress and so on. All these processes are closely interconnected with the state of agrarian relations in the present that is relevant to contemporary further reform of agricultural production in Ukraine.

Keywords: Ivan Franco, Galicia, socio-economic relations, land, peasant reform, agrarian production.